

БҮРЯДАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БҮРЯДАЙ ОБКОМОЙ,
БҮРЯДАЙ АССР-ЭЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЕЙ, МИНИСТРҮҮДЭЙ СОВЕДЕЙ ОРГАН

Газетнай 1921 оной
декабрийн 21-нээ гарана

№ 245 (16668)

1987 оной октябрийн 24, суббото

Сэн 3 мүн.

МХИДХЭХЫ
УРГЫЕНЬ
НЭШЭЛҮҮЛХЭ

Эрүүлгын, эрх
номическа ар
гын, соёл
далай талаар
ингэха, мүн гэ
асууданууды
нууд дээрэ я
тхайдаа гэ
огтобо. Улаан
районууды
ивүүдээр гэ
соорондох и
саашан бэл
нааманжууд

Манай корр.
ШУУЛАН
ЛГА

о хаял ший
ном.
-ий Брожи
эдир текс
» гэжэ «К
режиссёр
аналал» гэ
удай тоол
лын гол
-уудтайр Э
алдын Агуу
лалданын
га, андхи и
ахан сэргэ
уринууды
шээрэр х

(Краснояр
агахан түр
баевай, А. Н
) «Саха а
мүүмүүды
Харилт
он Филм
телевиден
трешка гэ
«СВЕРЛО
-С-ай корр.

АЙ

нэрэ хүндэ
гаа. Респуб
хотын 29-н
О-дахн клас
нийн Петро
уудааа нл
мм хүрээр
дундааа
«Сотехст
2-дохн нур
нколай П
раммай ш
нуури эвэ
аляар ша
нотогайн
хан бэлий
ринтад бол
руулан бай

НАСБЕВ.

тдубай эл
ай бэлгш
наанайн бү
хуруулан
хүүбүү б
э барилда
аба. Энд
Алард
оронгоо
эдиршүүд
улаадалл
урысоон
д-тэй спи
дэйн 2-дох
дэйн. Ба
дэйн. Ба
дэйн 100
баадаба. В
дэйн Эрдн
дэйн Дундо
дэйн Жоня
дэйн Фел
дэйн Фел
дэйн Фел
дэйн Фел
дэйн Фел

дэйн Фел

дэйн Фел

дэйн Фел

дэйн Фел

дэйн Фел

дэйн Фел

дэйн Фел

дэйн Фел

дэйн Фел

Соведүүдэй ороной ажалшад! Хүдэлмэрингөө газарта, ажалша коллективүүдтэ, бүхы общество дотороо ёһотойл эзэд бологты!

(КПС-эй ЦК-гай УРЯАНУУДАА)

Гол харюусалгатай хаһа эгээл мүнөө хүржэ ерэнхэй. Һу хаалин фермнүүдэй үнедэ зунай бэлшээрнэ үбэлэлгэдэ оруулгэхдаа һу шэмээ татажа эхилбэ. Ээиниэ дэри түргөөр үсэдхэһэн тула фермнүүд болон коллективүүд дээрхи тэжээл буйлуудга цехүүдэ, кучинуудаа ашар үрэтгөөр хүдэлгээ гэһэн ашар үрэтгөөр хүдэлгээ тэсгэлдэ. Хэмжээндүүд мүнөө хэды абтажа байгашы һаань, республикын бүхы районүүдэ үнедэй һу шэмээ эрид дооршолко байнхы. Жэшээлдэ, үнгрэһэн эрбэн хонго со бүхыдөө 37.877 центнер һун абтаа гэхэ гү, али урдахы арбэн хонгойходо орходо 3374 центнерээр бага һун хаагдаа. Илангэха Кабанскын районий Илангэха Кабанскын районий үнедэй үнедэйг һу хааха гэхэн социалис уял-нэр урдахы арбан хонгойхы-

до орходо 588 центнерээр бага һу хаанан байна. Яруунын районийхидэ — 455 центер, эздынхидэ — 276, мухар-Шэбэрэйдэ — 253, центнерээр һу абалгэа хороогоо. Халгтын, Сэлэнгын районүүдэй һаалиншад дээрхи дунгүүднэй баһал нимэрхүү.

лүүлхынь бэрхэтэйшг болгомо. Мүнөө дөб дээрэ Хойто-Байгалай, Кабанскын районүүд энэ хараада хүрэнхэй гэһэ. Тарбагатайн, Прибайкалийн, Кабанскын, Баунтын районүүд байгаша ондо нёдондонойхидо орходо үнедэ бурһөө һу абалгэа 233—383 килограммаар дээршүүлжэ ябана.

Һу хааха талаар гэгээлдһээ гаргахын тула нэн түрүүн һаамхай үнедээ тэжээлэй һайн рачиондо табиха, тэдэниэ коршонолодоор, буйлуулгадан шэнгэн тэжээлээр хангэха тон хухала. Агропромышленна комплекскын бүхы хүдэлмэрилгэдэ КПСС-эй ЦК-гай хандан Хандалгадо харюу болгон, байгаша ондо үнедэ бурһөө 2200 килограмм һу абэха гэһэн малшадэй, мэр-гэмэлтэдэй, хүтэлээрилгэһэдэй шухала зорилго мүн.

Энэ жэлдэ үнедэ бурһөө 2200 килограмм һу хаахын түчөө!

1987 оной октябрийн 20-ной мэдээн

Районууд	Жэлэй эхинтэ хойшо үнедэ бурһөө	Нёдондонойхидэ тэжээлгэдэ (+) да (-)	Мүнөө үнедэ бурһөө сүүдхэбэ
Хойто-Байгалай	2296	+239	5,1
Кабанскын	2216	+266	5,2
Ивалгын	2129	+202	5,6
Прибайкалийн	2058	+276	4,3
Тарбагатайн	1942	+383	5,3
Харин	1880	+131	3,8
Загарайн	1858	+140	4,1
Түнхэнэй	1824	+89	4,4
Сэлэнгын	1818	+75	3,8
Мухар-Шэбэрэй	1766	-65	4,8
Зэдын	1733	+51	5,1
Баунтын	1715	+233	2,8
Башүүрэй	1707	-27	4,0
Захаминай	1636	+152	3,6
Яруунын	1624	+83	3,6
Халгтын	1581	+10	3,3
Баргажанай	1528	+20	3,6
Хурамхаанай	1523	+43	2,3
Хэжэнгын	1391	+49	3,5
Ахын	917	+165	1,2
Республика бүхыдөө	1782	+94	4,3

Шалгалта

юу харуулааб?

Мүнөө манай эндхи олонхи нотагуудта ёһотойл хүйтэнэй амин үсөөд үзэгдөөгүй, айна урин дулаан ээмдэа баһа гэһэн ааб даа. Гэбшээ энэ, октябрийн арбадаар, тэжээлин шарай гэнгэ хубилжа, хүйтөөр аминлаад, ороодол хэдхэн час соо Халгтын районий эхэни гээр дээрэ нилээд зузаан саһан унаа. Хада уулын таладо, ой соогуур байрын саһан ороод байба. Хуряагдаа урдгэдаа, унагаагаа, Улаань наран гаража, тала газарай саһы аһала хайлуулаа, хаа хаангүй — харгы, үйсэ, гудамжануудые хуу шабар шаба болгоо. Хэрбэ саһанай оронойн нүүлдэ гэнгэ хүйтэрөөд, буруулган саһай болоо, лэань, бэрхэтэйхэн лэ байдал тохолодоо һэн. Эгээл иимэ сагта Хүдэринь сохозой һу хаалин фермнүүд хэр ээргэ бэлдхэлтэй үбэлэлгэдөө ороод, һаамхай үнедэй байлгэгдажа дээршүүлгэдэ болонһонхо хойшо тэндэ һун хэр эхэ һаагдаб гэжэ һонирхонһон байнабди. Бүхы дээрнэ абажа харахада, энэ ажахи байгаша ондо һу үйлдэбэрхээ, гүрэндэ ондо дэлдэха жэлэй түсүбэ мүү бэлшэр дүүргэжэ байна. Жүшээлдэ, үнгрэһэн юэн һарнын түсүбэй ёһоор 8850 центнер һу худалдаха даабаритай һаа, тэрэнэ 9343 центертэ Олонхи ферма-

НАНААНДА ХҮРЭБЭГҮЙЛ ДАА

һуудын нёдондоной энэ үе-ынэйтэй сасуулаа һу үйлдэ-бэрхэтэй дээршүүлгэдэ. Тэрэһэн фермнүүдтэ мал-байрнүүдэ ажалбариха, дулааха, нэг шэбэз гаргаха болон бусад онһон түхээрлэгүүднүүднэй болон болгохо, гэжээл буйлуудга цехүүднэй саг соонь хүдэлгээ талаар аһала хүдэлмэри хэдгэдэ, хэдгэнишэ байна. Бури сентябрийн эхээр фермэ бүхэндэ онһон котел-нүүд, бурдууг шаһаха түхээрлэгүүд хүдэлгэгдэжэ эхил-лэ. Гэхэтэй хамта энэ үбэлэлгэ-рин захалһан түрүүшын үдэр-нүүддэ һу һаалин дээршүүлгэ-хэ талаар бүхы юуэн хэдгэдэ гэхын аргагүй. Ван-Булагай фермэ ажыкы соогоо жэлэй ямаршы сагта эгээл эхэ һу һаадаг түрүү кол-лектив гэжэ тоотой юм. Байг-ша ондо үнгрэһэн юэн һара-да эндхи үнедэ бурһөө дун-дээрээ 1701 килограмм һу һаагаа, районий бүхы фер-мнүүд соо дэлгэрэн мурсы-сундэ түрүү һурунуудай нэ-гэе ээлжэ абаана. Бэрхэ һа-лишад А. Г. Банзарова, В. Г. Цагадаев гэхэдэ энэ үе соо үнедэ бурһөө 1869—1893 ки-лограмм һу һаанхай. Энэ жэлдэ бүхы ферма-рээ үнедэ бурһөө 2000 кило-граммһаа бага бэшэ, һу һаахал һаанайтайби. Би орооо үнедэ бурһөө бүхы һаамы 2200 килограммдаа хүржэһе орол-доноб, — гэжэ һаалинша А-вгустина Банзарова хэлэнэ. — Тээд байгаша ондо бүхы

ГАР ХООҮОН ЕРЭХЭГҮЙБДИ

ЖЭЛЭЙ үшөө дүүрээгүй байгашы һаань, эгээл мүнөө хэр ээргээр хүдэлнэ гэһэнбиди, үшөө һайнаар анал-лаха ямар арга боломжотой-биди гэнэ асуудалаа кол-лектив бүхы онсо ажалгад хандуула. Эшншэ олгосо-той. Агууһээ Октябрийн ал-дарты ой гүйсэхээ байна ха юм. Энэидэ гар хонгоо ерэхэ болохогүй. Тимһөө манай Шулу-тын отделеин Намараан-най һу хаалин фермынхид баһал эдэ бүгэдэ тухай бүхы һаанаа сэдхэхээ хандуула. Мансда 12 һаалинша 272 үнедэй дааж абахан юм. Байгаша ондо фермын кол-лектив мүү бэлшэр хүдэлнэ байна гэжэ хэлэхэ үдэлэн юм. Тусхайлаб, арбан хо-ёрдох түсөө табан жэлэй хоёр жэлдэ һу һааха, гүрэн-дэ худалдаха даабарине ок-тябрь һарын эхидэ дүүргэ-һэнди. Үнгрэһэн зунай бэл-шээрин үедэ Яруунын рай-оний «Комсомольскнй», ма-най районий Туранай совхо-зуудай малшадэй жэшээгээр мурсысөөндэ оролсон хүдэл-гээ, манай һаалиншад энэ үе со үнедэ бурһөө 900 кило-грамм һу һааха уялгатай байһан аад, бодотэ дээрнэ 1085 килограмм һу һаагаа. Түрүү һаалиншад С. Г. Халу-дурова, И. Д. Халдорова, Х. Н. Танганаа б а н г ш и о ндо республикын гурба мян-гатай клуб гүшүүд боло-лохо соһом арга боломжот-той. Мүнөөдэ тэднэр үнедэ бурһөө 2500 килограммһаа дээршэ һу һаагаа байна. Тэ-рүшээл манайһын энэ жэл-дэ бүхы фермээрээ үнедэ бурһөө 2500 килограмм һу һааха аргатай гэжэ намтайл хэлэхэдэн. Энэ үндэр үр дү-түһаахы һаалиншад болон мал адуулашаднай жэлэй эхншэ-хидхээ оролсоо эхэтэйгээр, га-шарай шаһагар хүдэлгээ. Үн-грэһэн үбэлэй, хабарай, зун-най үедэ үнедэ һайнаар хоолуулаһы оролдожол нимэ дунгүүдэ туйлаһан байһабди. Тээд үнгрэһэн саг үнгрэ-роо, туйлагдаһан зарим тэ-дй үрэ дунгүүдэ урмашан дурдабашы, энээгээр һаанаа-гаа амарха үндэлэн үгы. Ур-амнай үшөө эхэ, харюусалга-тай зорилгонууд табигдана гэжэ баһал ойлгонобди. Зунай бэлшээрин үедэ фермын һаалиншад хоёр бү-лгэ боложо наһаад зундага-ж юм. Нэгэ хахалыш Утэг го-лэ һурунда, нүгөөндө Хэ-ра-Шабарта байрлана. Эдэ хоёр зундаһануудай хоорон-до хооло залгай дээршээл аналшыһан хиант хараха, эм-хидхээ, али болохо туйла-ламжашы хүржээ талаар хүндэлэн. Ямар ушарһаа боло-лохо хоёр ондоо зундага-биндн эхээ, бэлшээрн ба-гадаа, Тингэбэшэ һаалиншад тохёолдон байдалыс ойл-гохо, үнэ зүрхэдэй оролдо-со гарган хэлтөөд, зуней һарануудай түсөөбэ үлүүлэн дүүргээ гэһэн.

Унэсэдэйгээр хорёонууды оондоо шэнэлжэ, һайн хо-боо хотбонууды табиха ёһо-тойбди. Энэ хадаа һаалиншад болон мал адуулашаддай ажалыс хүнгрэхээ, тэжээ-лшын транспортар хуабарилга үгэхэ арга олгохо байна. Тингэбэл залуучуул мансда хүдэлгээ дуртайгаар өр-гөхө хэ-хэм: дүүр туйлаһан байр баһал хуушаранхай. Тэ-рүниэ шэнээр бариха тухай колхозой правленн мүнөөн-дөө түсбэлэхэ ёһотой гэжэ һанагдана. Мал ажалда хүдэлжэ калд-нууды шэнэлжэ табиха асу-удал үшөө бэрхэтэй бай-һаар. Шулуута нотаганнай хүн зэн хабар, намарын лэ гол түлбэ тарялан дээрэ хү-дэлнэ. Мүн эндэ хонхойн гурбан отара, һу һаалин нэ-гэе фермэ бинг. Гэбшээ хү-дэлжэ хүн үшөөл дуталдана. Залуучуул нотагтаа үлжэе хүдэлжэһе байгаа. Тээд тэ-дэнэй дуратай ажал байха-гүй. Мүнөө багахан тосхон һурунуудыс һэржээ хэрэг-тэ анхаралай хандуулагдана байхадань, манайшэ нота-г үшөө һалбаран хүтжээ бээ гэжэ һайдамаар байна.

Ингээд лэ үбэлэлгыннай халуун ажалай хаһа, хүйтэ-ной сагай хүшөр ажал эхил-бэ. Манай коллектив эбтэй ээйтэйгээр хүдэлжэ, Октяб-рийнһаа һайндэрнэ нарэтэй солотойгоор утгахал.

В. ХОЛБОВ, Түнхэнэй районий Лениной нэрэмжэтэ колхозой Намараанай фермыс даагыша.

ОЛОНИТЫН СУГЛААН

Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацнн үдэртэ, буу эбсэ-гүүдэ, хуралгын һөдөлиин эхилгэдэ зориулагдан СССР-тэ ООН-до тунһалжа үзүүлжэ нэгдэлэй эдбхитэдэй хабарлагтай нитын суглаан октябрийн 22-то Москвада, Со-юуудай байһан соо болобо. ООН-ой үдэртэй, буу эбсэ-гүүдэ хуралгын һөдөлиин эхил-һэнэй дашарамдуулан, совет олонигтэдэ ООН-ой Генераль-на секретарь Х. Перес де Ку-эльярэй хандан амаршалга суглаан дээрэ сонсохондо үн-шагдан байгаа. Эб найрамдалай уласкоор-дондын жэлэй програмдаа эдбхитэйгээр хабардананһын түлөө ООН-ой Генеральна сек-ретарин даалгабаргаар Моск-ва хотодо «Эб найрамдалай түлөөлгөш» гэнэн диплом ба-ярй оршон байдалда берюу-лагдаба. (ТАСС).

РЕВОЛЮЦИОНЕР, УРАН ЗОХЁОЛШО, ЭНЭРХЫ СЭДХЭЛТЭЙ ХҮН

Американ элитэ мэдээжэ пуб-лицист-интернационалист, США-гай Коммунист партиин үндэһэ-Һуури табилсагыһан нэгэн Джон Ридэй түрөөрөө 100 жэл-эй ондо зориулагдан бай-һан суглаан октябрийн 22-то КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэ Марксизм-ленинизмын инсти-тута болобо. Бэлгитэй журналист ба пуб-лицист Джон Ридэй социализмын үе сагай энэ табилан Агууһээ Октябрийн социалис револю-цнн гэршэ болохоһо гадна, тэрэнда хабаадажа, дуулан магтажа байһан юм гэжэ ин-ституудай директор, СССР-эй Наукуудай академик гэр-шүн-корреспондент Г. Л. Смир-нов болон бусад үг хэлсээд тэмдэглэ. Тэрэ В. И. Ленин-тэй нэгэнтэ бэшэ уулаһан ба-гаа. Тэрэнэй үүргэ нүлөөн до-ро Джон Ридэй үзэл бодол, политикһэн хараа шгэлэ бур-гидиһэн юм. «Дэлжээ доһол-гоһон арбын үдэр гэмэ суи-та ном соогоо Джон Рид Ок-тябрийн революцнн үйлэ хэ-рэгүүдэ бодото тодорхой-гоор, үнэншэмэ зүбөөр харуу-лаа һэн. Эб найрамдалай ба социализмын суртал һургал-нуудыс нэбэрүүлгын, ин-тернационализмын бүхы ажа-байдал америк ба совет арга-дуудай амин барисаанда хү-дэлжэ дэбжэлтэдэ сүм зор-иуулагдан байгаа. (ТАСС).

Кремлин ханын дэргэдэхи Джон Ридэй хүр дээрэ КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институтдаа, СССР-эй Революцнн түбэй музейһэ «Венок табигдаба. США-гай Компартийн ЦК-һаа мүн лэ венок табигдан бай-на. (ТАСС).

фермнүүд энэ талаар хүдэ-ри-сомонхойндхо баһал хо-ло ошоогүй. Энэ жэлдэ районий олонхи ажлынүүдтэ, тэрэ тоодо Хү-дэринь совхоздо үбэ тэжээл, нёдондонойхидо бага бэлд-хэдхэнхэй. Тэрэн дээршээ бу-ри мүнөөнөө манай тэжээ-лшэ, илангэа һоһомо, тал-таряанай эуһыле бүхы заа-рин ёһоор буйлуулжа, ц. н. наржуулаа эдүүлжэ үбэлжэ хүн эхиншэ манай аша-г ч мые доошуулмагүй, намар тэргыншэ адуулахгүйн тэ бүхы хэрэгтэй хэмжээ аб-шухала.

КПСС-эй ЦК-гай оронго го мөл ажалэй хүдэлмэ-лгэдэ, бэрхэтэйгэдэ, хүр бэрлэгшэдэ, эхин партин профсоюзай болон комсо-лой организацннаа, аг промышленина комплексын хы ажалшад хүдэлгэдэ ху-дана Хандалга со эгээл эн-дэһа онсолон ээгдана би байгаша ондой хүнгэн бэ-лүүлжэһын үедэ илангэа бэ-л тэжээлээр дамага фер-гүртэнүүдтэ хамга бүхы харал хандуула, үдэр бури гүлаламжа үзүүлжэ эрилтэ бигдана.

Энэ талаар үнедэ хараб Хүдэринь совхозой дирек-торком, профком, комсом-лоишэ организацнн һу һаа-лиин фермнүүдэй ажалда бо-дотэ анхарал үшөөр хандуу-нагуй гэжэ хэлсээхэ. Шалгалтада хабаадажа: А. МОЛОНОВ, «Ленинское Знамя» газетын редакторай орлогшо, М. НАМЖИЛОВ, манай тухсай корр. Халгтын район. (ТАСС).

Москва, фильмүүд, ван ба ажа-днэ. 1945—1946-нын (бура-далай АССР-манай ми-нистрейн хо-миковай хо-м. 21.00—41.00) багашуулы, киоскы, 35—Хубил-прониктор уринаа. Д. АЕВ.

Кисс XXVII пиво... Бүрэд Унэн... Хөвөр булз айлай орохо...

БУЛТАНАЙ ХАБААДАХА ХЭРЭГ

Ойрын жэлүүдтэй айл бүхэнийг олохид байртай болгохо... шухалын шухала шиндхэбэри...

байрын гэрнүүдэе бариха байгаагаа, ойрын жэлүүдтэй айл бүхэнийг олохид байртай болгохо гээд ханагдана...

дээрлэгшдэ бэлэн байрадаа хүндээ оруулаха гэж нэдлэг хэнэ. Энэ өгтө буруу...

Хабсаргагша Л. Петрова

«Теплоприбор» заводой хабсаргагша Людмила Петрова... тус арга дээр харант...

ХАБАЯА ХАРУУЛХА ХАНАМНАЙ

Гансаше манай ороной бэш, бумбэрэг дэлхэн ажалшан аравдугайт хайндэр...

Анхаратгы: түрүү дүй дүршэл

БАРГАЖАНАЙ ой модоной комбинатай бригадир Владимир Иванович Термозовые...

ТОРМОЗОВОЙ БРИГАДАДА

Эрхэлдэж унадаг мушхуу модо унагааха шадхаггүй — энэ хөрөөтэй хүн хэрэгтэй болохо...

ОКТАБРИН ГВАРДИ

Агууехэ Октабрин социалис революциин элэнтэй ябуулгашад, тэрэндэ эдэбхитэйгээр хабсагдана...

БЭЛШЭЭРИЙ ЗҮБӨӨР ХЭРЭГЛЭ

Зун, намарай болшээрине зүбөөр хэрэглэж гээшэ угаа шухала. Эгэлэн энэ үедэ үхээ, буруунуудай, хони малай шэгнүүр хээр нэмээгээдэг...

Мал ажал — онсо шухала халбари

Үйлдэбэрингөө гол халбарин шэгэлгэе зүбөөр хүгжөөж, мал шахан тэргэлүүлэ, гурвалд эх мэхэ худалдаха талаар хүүүлэй үедэ энэ совхоз муу бэш үр дүнгүүдэе туйлана.

ШЭНЭ ЭМХИДХЭЛЭЙ ШЭНЖЭ

Үйлдэбэрингөө гол халбарин шэгэлгэе зүбөөр хүгжөөж, мал шахан тэргэлүүлэ, гурвалд эх мэхэ худалдаха талаар хүүүлэй үедэ энэ совхоз муу бэш үр дүнгүүдэе туйлана.

Мал ажал — онсо шухала халбари

Үйлдэбэрингөө гол халбарин шэгэлгэе зүбөөр хүгжөөж, мал шахан тэргэлүүлэ, гурвалд эх мэхэ худалдаха талаар хүүүлэй үедэ энэ совхоз муу бэш үр дүнгүүдэе туйлана.

Түрүүдэй айл бүхэнийг олохид байртай болгохо... шухалын шухала шиндхэбэри...

байрын гэрнүүдэе бариха байгаагаа, ойрын жэлүүдтэй айл бүхэнийг олохид байртай болгохо гээд ханагдана...

дээрлэгшдэ бэлэн байрадаа хүндээ оруулаха гэж нэдлэг хэнэ. Энэ өгтө буруу...

«Теплоприбор» заводой хабсаргагша Людмила Петрова... тус арга дээр харант...

АЗЕРБАЙДЖАНАЙ ССР. Каспийн далай эрхим шанартай нефтийн гуагата байханаа гадна дэлдэбэри олохид байртай болгохо...

Мал ажал — онсо шухала халбари... Үйлдэбэрингөө гол халбарин шэгэлгэе зүбөөр хүгжөөж...

Мал ажал — онсо шухала халбари... Үйлдэбэрингөө гол халбарин шэгэлгэе зүбөөр хүгжөөж...

ТОЛГОЛ

Замай тэмдэглэл

СҮҮГЭЛЭЙ ШЭЛЭХЭЭ

ЭНЭ НАМАРАЙ эхнэр Нармайн ахуйнаа хэрэгээр Агын автономно округ ошож эрхэ арга олоон хэн.

Округой түб — Ага нуурин орноороо лэ анханайнгаа багша Даша-Нима Доржиевиче яадаггүйхээр, яаала тургоов олоодхоо хэм. Д. Банзаровой нэрэмжит Буряад багшанарай институтай буряад хэл, бэлтгэй кафедрэ хэдэн жилдэ — хүтэлбэрилжэ, Алайрһаа эхилдэ Ага, Онон хүртээр нэмжидийн үргэн буряад хэлээрэй олоон лэ оюутандаа түрлэг хэлэй бэлтгэлийн дүрх ханамжатайгаар, ноирхол хэдбэвч үргэжэ зааган, олонойл хүндэтэ багша байха юм Даша-Нима Доржиевич Доржиев.

Ага нуурин соо ябаханда хуушанай багшад гэрнүүд олоор үзэгдэдэг байба. Тэднине зүү соонь заадаг, айлууд ан бунхан ажалууна. Тэд гэрнүүдэ харахада өөрынгаа үдээн багхан гэрнэ шаналан дурсаа бэлэйб. Барилганууд удаан байхада алишье таладаа хайн даа...

— Анха түрүүшнхээ Ага эрхэ хэдэн, энэиээ үгөөдэр Онон хүртээр абаашажа харуула, юм болоо юм. Батажаргал, машина гаргаарай даа, — гэж хэн Даша-Нима Доржиевич.

Нундидөө ороон ехэ бороогүй хүлээр хүдөөгийнэй харгы хүлээрхэн лэ болобо гэжэ гэжэ гэмээрлэдээр Батажаргалтайнгаа шэнхэн «жи-гулида» хуубабди. Агын радиогой редактор, поэт Батажаргал Гармажапов анханайнга үгэ үсөөнтэй гуримаар энэбишлээ, машинааа залаха, Агын голыг уруудан асфальт харгыгаар табиуулбабди. Уданышгүй Угалаа хэдэн хушунда дүтлөөд, хойносоо булган Хара Жалгын аагтаа тогтобобди.

Эндэ 1918 оной августын 19-да сагаан сагаанар 33 улаан партизаные буудаж алахан юм гэдэг, — гэж Даша-Нима Доржиевич хөөрбэ. — Тэр сагта үбхэнэй үе байхан тула энэ голоор олон зон үбхэ сабшажа байга. Агын сэлэндэ отожо барилан тэдэ партизануудые эндэ асаржа, догтор хубсааныг үлэгээд, тэрэ жалга өөдэ туужа гарахан гэдэг. Тэрээн сагаан хушөө байн. Эгэллэн тэдэ абаашажа эрэд лэ буудаа ха юм даа. Амгалан үлөөнэй сэлгэндэ бижигананан бугай дугаар тэмээ аргагүй муухай үйлэр хэрэгэй үйлэгдэгдэнэ үргэн Ага дуулаа хэн ха. Мунөө энэ хушөөгэй дэргэдэ революциин ехэ хайдарнуудай үедэ эдир пионернуудай ёһолол жагсаал үнгэргэгдэжэ, коммунар-партизануудай хэрэгтэ үнэн сэхэ байгын шахаа тангариг үгтэдэг.

Энэ хушуунай саана зүүн гар тээшэ Ульдэргын гол нэмжын гэжэ. Шимнай Ульдэргын бэлэйгш, баһа Ульдэргын бэй юм ха юм гэжэ мэдэжэ яабаар, — гэжэ багша хөөрөөгөө урда мэтэ хүйтэйгээр үргэлжэлүүлэ. — Ээй, энэ харгынэй Аюоготой оробо гэжэ гэдэ, тикхэлдэн бидэ баруун гар тээшэ мушкаха, хара даа гэжэ, Орлооско гэжын ноёлхэн харгы бээ, энэгээр Хилгэндэ үгсэхэдэй, минингээ тоонто хүржэ, аршаанһань ама-сахабди, — гэжэ.

Нотогтаа байгаашье һаа, на-надайнгаа эртын хаһада энэ дайдаар зон, мал адуулжа, хожомог тээ нургуули тээшэ хайсахан харгылхан энэ газрын, багшын сэдхэлдэ балларшагүй гэрэлтэ дурскаал үлөөнэй. Энэл Хилгэндын ара ташалгайга хаагаар нотагаар хидын гүшгаад онуудта газар ажал эрхилжэ, морин энэһаа хушээдэгэ эхилхэн байга.

ИҮНИДЭӨӨ ороон ехэ бо-наша татаһан үндэр Хилгэндэр гаража, Баруун Хилгэндийн эхиндэ булда сорогоор буужа байхан алтан охито аршаанһань өмсөжэ савшалабди. Эндон гэжэ геометрическэ түгшэ гурбалжанай түхэлтэй үндэр хэдэн үбэртэ Хилгэндийн шанаржуулын комбинадад Но-орлооско гэжэ «томо барил-гануудтай город байба. Тэрэ-нэй захын зургаан даххар гэр-нэй хойто талада, хүлэн түр-лэн үбэртэ, хоёр хуһанай нуу-рин тоонтоон гэжэ гэжэ Даша-Нима Доржиевич зааба.

Энэгээр, һөөм гэрнэйгэй нуури улам мэдэг дошооод байха юм. Хэднэйшье бай-гаа хүнбэ. Нэгэтэ үлгөөгүүр гэрнээ гараад, энээнхэн хүн-дэрэ нууран булай томо бэ-сгэрнээ һөөл айгаагша хэм. Харалши даа гэжэ... Баһал нур-хэйхэн һонор зүүдэн шэнги-нагадгажа байха юмэл юр-дөө, — гэжэ Даша-Нима Дор-жиевич багаһа хойшо эхлэ,

түрэл байхан тэрэ хоёр хуһаа элбэсгээ, тоонто дэгүүрээ валихан эбсагабаба.

Саашаа Зүүн Хилгэндийн эхин ороходоний, элшэ хүсэней хуушын комбинадад ехэ бай-жуулын комбинадад ехэ бай-жуулууд хүсэтэ амисхалараа хуушн худалжэ байба. Хоёр Хилгэндые холбоһон холбор-той дараам харгыгаар табиу-луулжа, үгсэн, уруудан ябах-даа энэ нотагай эвсэхэлтэй шарайе урмашан харагдаа бэ-лэй. Ой модоор бүрхөөгдэлхэн үндэр, набтар түхэлтүүдэй ташалгаар хүтэрэлдөөд бууһан мэтэ хуһан, шэнхэн түгшүүдэ гагадхыгшэ сууга зурагуудыга-аа эгүүдүүд Исакэ Левиата-й анхан эндхэнэй хэлэн мэр-гээр ханагдаба.

Урэгшаа Хилын совхозой түб хурөөд, Халын голоор бууба-ба. Харсуу хабарай унжа-гайрбабди, энэ гол газарай үбхэ ногоон элбэгээр урғанан янагай, сомоо нуринүүдэ зөл-гөа сомойдоно. Ехэ Сагаан нуурай хажуугаар урэгшаа үг-сэжэ, Сүгэлэй шэлээр удаан харилбабди. Тэндэ, Хүнхэрэй Лениний нэрэмжитэ колхозой таряной станда, хурялгадаа гархаа байһон олон комбай-нууд бороһоо боложо боог-нэрэн байгаа хэн.

УҮГЭЛЭЙ шэлээ хойшо, урэгшаа зуугаад модоной хараан соо Ага нотагай агад-дайда аржин харагдажа бай-иарьба. Мунөө нурууе нидэнэй хараан соо арбай таруун бүр-хэнэ. Тэднэй дундуур тариг-дан һөөг, модоной зуруу-дууд — энэ арбын хэсэгтэ дайдын баялгыг хүндэлэн, Утаашан хэрэгэ уһан ута ногоон хүлгэ мэтээр үзэгдэ-бэ.

— Тарянай гарса энэ ба-та хордө центнер болохо ха, хэднеше гандаа һаань, — гэжэ Батажаргал тухайла. — Харгы-хайн шабертай, саашаа яа-хамнай гайтай болоо хаш даа, — гэжэ.

— Одоол юу хэлээ гэжэ-биш, эндхэнэй, эхээр зуларан-гүй, бусаха харгыгаа оржо үзэлши, — гэжэ Даша-Нима Доржиевич атанхана алдаба.

«Ложом эрхэдхэнэ, аргынь олоо Олон хушүүрхэбди, Сэр-гэ нарһа, Тоогоон шулуу ууу-хэднэ, мунөө гээ, энэ шабер-һаа мултэржа үзэлши даа, байжа гээ, — гэлээр тэрэ гүт-е-лаа жаралтай үмэдэжэ һууба. Ушарһын хэдэ нундидөө нуу-жа ороһон бороогой хүлээр энэ шлын шабертай харгыда машинанай оло дахин зулар-жа, багша шаби хоёр гүталаа тайлажа, туринүүдээ шуужар-дөө түлхэжэ тухашарһан бай-габди.

Урэгшаа Хүнхэрэй тала нэм-жын Тэрэней хараан хойо нундидийн аласта бүлэг сагаан нуур, тооромууд сайбалаана. Үннэ заагаһын минни нинэ олоор харагүй туун, турла-аа гүүдэ халуун ороноо бусахар-хуулжэ байба. Энэ ехэ дайн-дэн дүрбэн сэгые уран гоёор бэлшэн пост Бадма-Базар Нам-сарайн шүлэгтэй мурнууд на-наадам оробо:

...Наян нүрэгэй таран бэлшэдэг
Найман нуртай Хүнхэрэй
Наян хилганаар халсурдаг.
Саашаа хуураа тэнгэрийн нин-лээн зүбхиснаа үлэ мэдэг
хүрөөгэй шүдэндэл Сэрэг нар-һэд ханатан, хараан холо
хүхэрэн байба. Тэндхэнэ Онон
хатанай амин мэтэ арюухан
һэбшээн шэнхэнэй үзүүртэ шэ-р-рэн байхадэл гэдэ. Хойшоо
хэрэхэдэ — тугаар манай да-бажа буугааша Хангилэй шэлэ
хольн зай соо хүхэрэн нуу-нагтаад, хүртэшгүй үндэр
һүмбэр уулын шэнхэнэй байба.

Бусахадаа Ножын нуурай баруугаар гараһан шугам со-химол харгыгаар шарьсуулаад, һөөрөө Халын голы урда дабаан дээрэ гэрэхэднэй, суута Согто-Хангилэй түб нуу-рин аржин байба...

Булат ЖАНЧИЛОВ.
Ага — Улаан-Үдэ.

Х АБСАГАЙТЫН хотоной Дарма, Дондок, Гарма гурбан, бэдхи классэй нурэгшэд, Буй-лооһын арын хүндэдэ гүл-зөөргэнэ түүхээс гарбаба. Ор-хико байхат гэжэ хубуу бэ-рлэдэ хэлээ, амидыдаа энэ-лээ худөө залжэ, шулуунай хүмэгтэ табихам гэжэ бай-тарь, Намжилон багша дуу-лаад, бурханинь музейдэ эр-жиэ абалан байгаа гэсээ хэн. Тимэшье юумэн байжа болохо, — гэжэ боломжотой ханамжа оруулба. Тинн булта

дараатай байжа болохол, ур-занда Долгор хүгшэн бээн-гээ муудаад байхада, «бурха-наа энэ тоонтодо даруулжа, орхико байхат» гэжэ хубуу бэ-рлэдэ хэлээ, амидыдаа энэ-лээ худөө залжэ, шулуунай хүмэгтэ табихам гэжэ бай-тарь, Намжилон багша дуу-лаад, бурханинь музейдэ эр-жиэ абалан байгаа гэсээ хэн. Тимэшье юумэн байжа болохо, — гэжэ боломжотой ханамжа оруулба. Тинн булта

хархагүйн тула энэ хабтагай-гаар хашааһалдаг юм, энэ-нэй хуушан монгол үзгөөр барлаһан, буддын шажанай но-мууд, энээн соо тон шухала хэрэгтэйгэй энэ зузаан ном бо-лоно, «Саран хүшн туужа» гэ-шэ анхан Энэгээгээр монгол хэлнэ дээрэ оршуулан үл-гэр юм. Эдэ номууд хамта табан хэлэг ха, шажаные шэн-жэлдэг эрдэмтэдтэ хэрэгтэй, нойто шинг абахагүй, гутаха-гүйн тула үйһөөр оролдожо, хэн бэ даа, тухайлахада, наһа-тай хүн ороогоо байна. Би-шье музейдэ энэ номуудые айнуудһаа суглуулжа эхилэн-хэй гэсэхэб», — гэжэ хүүгэдэ һонирхуулан, айгуулан хөө-р-бэ.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хэн мэдэбэ, таанадыше хо-жомоо энэ эрдэмтэд болоод, энэ ологон номууды шэнхэн-лэн үзэжэ болохолта гэжэ хүү-хэрэгэ хэн.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-луун соо хадарһан байгаа гэсэхэб гэдэн байба. Багша энэ мэтэ урднын коумзуну-уды хээрэ гаргажа хаяха, да-раандаа хадгалхагүй, нотагай музейдэ үхэгэ үшартай, хээрэ гаргагдаһан юумэнүүд хэндэ-хэ хэрэггүй, тиншээ норо-жо, үмхиржэ, гутажа һалана ха юм даа гэжэ хүүгэдтэ ойл-гуулба.

Хүүгэд угаа һонирхон хара-жа, хэн тэндэ абаашажа, шу-лу